

BARTER SİSTEMİ, HUKUKİ YAPISI ve VERGİLENDİRİLMESİ

Cem Barlas ARSLAN (*)

1 - GİRİŞ

İhtiyaçların çeşitliliği ve karşılanma zorunluluğu, insanları ellerin bulunmayan mal ve hizmetleri temin etmek amacıyla karşılıklı alışverişe yöneltmiş, bu durum neticesinde ticaret olgusu ortaya çıkmıştır. İnsanlığın ilk dönemlerinde takas gibi basit bir teknikle gerçekleştirilen ticaret; paranın ve para yerine geçen unsurların ortaya çıkışıyla birlikte gelişmiş ve şekil değiştirmiştir. Toplumsallaşma, göçebe yaşamdan yerleşik düzene geçilmesi, devletlerin ortaya çıkışı ve özellikle yakın dönemde yaşanan teknik, ekonomik ve siyasi gelişmeler, ticaret hacminin her geçen dönem artmasına ve ticaretin yaygınlaşmasına neden olmuştur. Özellikle son dönemlerde yaşanan teknolojik gelişmeler, ekonominin küresel bir boyut kazanması ve bilişim alanında yaşanan baş döndürücü süreç, alternatif ticaret yöntemlerini zorunlu olarak ortaya çıkarmış ve ticarete verimi ve kârlılığı artırma güdüsünü kuvvetlendirmiştir.

Yaşanan mali ve teknik dönüşümün ticari hayata kattığı alternatif yöntemlerden biri olan barter sistemi; takasın modern ve organize olmuş biçimi olarak ülkemizde ve dünyada hızla büyüyen ve tercih edilen bir ticaret şekli olmaktadır.

Dünyada barter sistemi özellikle 1960'lı yıllardan itibaren ABD'de gelişmeye ve yaygınlaşmaya başlamıştır. Günümüzde üye sayıları 30.000'leri bulan barter şirketleri sayesinde sistem sürekli büyüyen ve gelişen bir ticaret yöntemi olmuştur. Ülkemizde ise özellikle son yıllarda yaygınlaşan barter sistemi ile ticaret yapılması, KOBİ sayısının 2 milyona ulaştığı, ticaret hacminin büyüdüğü ve ekonomik olarak yeni ufuklara doğru hedeflerin konulduğu dikkate alındığında, tercih edilebilir ve gelişmeye müsait bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Barter sisteminin yararları dikkate alındığında, özellikle ülke ekonomisinin itici gücü olan KOBİ'lerin rekabet edebilme ve piyasa şartlarına karşı güçlenebilme kabiliyetlerine olumlu katkıları olacağı açıktır. Mevcut ekonomik konjonktürde dikkate aldığımızda, önümüzdeki yıllarda

(*) Araştırma Görevlisi, Gazi Üniversitesi İİBF, Maliye Bölümü.

Türkiye’de barter sisteminin büyük ve tercih edilen bir ticaret sistemi olacağını söyleyebiliriz. Bu açıdan, mevcut itibariyle hukuki altyapıdan yoksun olan barter sisteminin kendine özgü bir mevzuata kavuşturulması, siyasal karar alma mekanizmalarınca dikkate alınması kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır.

2- PARASIZ TİCARET: BARTER

Ticaretin temeli, taraflar arasında karşılıklı kazanç olanakları yaratmasıdır. Piyasada ticaret yapmanın motivasyonu temel olarak “benim isteğimi yaparsan bende senin isteğini yaparım” cümlesi ile ifade edilebilir. Ticaret; taraflara arzu ettikleri imkânları sağladığından dolayı verimli bir faaliyet alanıdır¹.

Yaşanan finansal krizlerle birlikte, paranın maliyetinin yükselmesi, ekonomilerde pek çok finansal tekniğin gelişmesini de zorunlu hale getirmiştir. Söz konusu teknikler, gerek yüksek enflasyon gerekse yükselen faizlerden korunma tedbirlerinin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Ancak, bu tekniklerin hemen hepsi paraya dayandığından, çoğu zaman paranın ortaya çıkardığı maliyetin düşürülmesinde yetersiz kalmaktadırlar. Bu nedenle paranın maliyetini minimum düzeye indirmek, hatta ortadan kaldırmak için tek yol, ulusal ve uluslararası ticarete en önemli maliyet unsuru olan parayı kullanmamaktır².

Dünya ekonomisinde 1929 büyük buhran sonrası yaşanan dönüşüm sürecinde alternatif finansman kaynaklarına olan ihtiyaç artmış ve buna paralel olarak ortaya çıkışı çok eski çağlara dayanan takas sistemi ticari hayatta kullanılmaya başlamıştır. Özellikle son yıllarda ekonomik ve ticari hayatta yaşanan gelişmeler, finansman ihtiyaçlarının karşılanması ve krizlerin çözümü noktasında takasın modern bir biçimi olan barter sistemine olan ilgiyi artırmış ve sistem modern bir ekonomik enstrüman halini almıştır³.

Barter sistemi, sadece üye olan firmaların birbirleriyle alışveriş yapabildikleri, satın alınan mal ve hizmet bedellerinin, üretilen mal ve hizmetler ile karşılandığı bir pazar olarak ifade edilmektedir. Bu doğrultuda sistem üye firmaların taleplerinin arzlarıyla karşılanması şeklinde işlemektedir⁴.

Barter, organizasyon işlevini gören bir barter şirketinin olduğu, alıcı ve satıcı tarafları oluşturan üye firmaların bulunduğu bir sistemdir. Sistemde her üyenin bir takas hesabı bulunmaktadır. Sistem içinde nakit ödeme ve nakit tahsilatı söz konusu olmamaktadır. Sistemde barter şirketleri ve firmalar para birimi olarak barter doları diye adlandırılan Amerikan Doları veya Euro’ya eşdeğer bir para birimi kullanırlar. Alış ve satış işlemlerinde doğrudan para kullanılmamakla birlikte barter çeki adı verilen ve yapılan ticari işlemin bedelini ifade eden materyal kullanılmaktadır.

¹ James D. GWARTNEY – Richard L. STROUP; **Temel Ekonomi**, Çeviren: Yıldırım Arsan, Liberte Yayınları, 2. Baskı, 1999, s. 10.

² Tuğba UÇMA – Çağrı KÖROĞLU; “Çağdaş Finans Tekniklerinden Barter Tekniği ve Turizm Sektöründe Uygulaması”, **Mevzuat Dergisi**, S. 98, Ocak 2006, <http://www.mevzuatdergisi.com/2006/01a/02.htm>, 09.10.2008.

³ Selahattin GÖKMEN; “Barter Sistemi ve Türkiye Uygulaması”, **Vergi Sorunları Dergisi**, S.180, Eylül 2003, s. 30.

⁴ M. Sırrı ŞİMŞEK; **Parasız Ticaret Barter**, Türk Barter Yayınları, İstanbul 2004, s. 28.

Barter sistemine ilk olarak üye olmak isteyen firma başvuruda bulunmaktadır. Barter firması tarafından üye olmak isteyen firmanın kredibilitesi, satın almak istediği ve arz edeceği malların bu sistemin arz-talep dengesine uyumunun değerlendirilmesi sonucunda üyelik gerçekleştirilir ve barter firması ile üye firma arasında bir üyelik anlaşması imzalanır. Takip eden süreçte ise firma bilgileri sisteme dahil edilir ve firma adına bir hesap açılır. Sisteme üye firmalar aralarında alım satım ise barter firmalarının onayından sonra yapabilmektedirler. Düzenlenecek barter çeki barter firmasına gönderilmektedir. Barter firması gerçekleşen barter işleminin bedelini döviz olarak alıcının cari hesabına borç, satıcının cari hesabına alacak olarak kaydeder. Alıcı borcunu sisteme üye olan firmalara mal satarak öderken, satıcı ise üyelere herhangi bir mal alarak alacağını tahsil etmiş olmaktadır. Bu noktada barter firması yapılan işlemlerden belli oranda komisyon alarak ve üyelere topladığı aidatlar ile gelir elde etmektedir⁵.

Sistemin amacı para vermeksizin satın almak olduğundan dolayı, üye firmalar genel olarak satın almayı garantilemeden sisteme mal sunmaktadırlar. Fakat dönem sonlarında bilançolarında stok olarak kalması istenmeyen malların arzı barter sistemiyle sağlanmaktadır. Bu şekilde atıl değerler devreye sokulmaktadır⁶.

Sistemin işleyişinde mal ve hizmet alımları barter çekleri aracılığıyla yapılmaktadır. Bu belgeler malın alıcısı tarafından satıcıya verilmektedir. Çek alım-satımı ispatlamakta, yapılan işlemi ortaya koymaktadır. Alıcı bu belge ile satıcıya, satıcı da alıcıya borçlu duruma düşmemekte, barter firması üzerinden alacak ve borç ortaya çıkmaktadır. Söz konusu belge sadece keşideci üye ile lehdar üye arasında kullanılmakla birlikte, ciro ve ileriye dönük sonuç doğurmamaktadır⁷.

Barter sisteminin işleyişini sağlayan temel unsur oluşturulan bilgisayar ve iletişim ağıdır. Ağ sayesinde üyelerin aktüel talepleri arzlar ile buluşturulur. Üye firmaların bilgilerinin oluşturulduğu depolama sistemi bir anlamda bir bilgi borsası ortaya çıkarmaktadır⁸.

Günümüzde barter sistemi üç farklı şekilde çalışmaktadır. Buna göre: şirketlerin barter sistemine üye olup, arz ve talepleri doğrultusunda mal ve hizmet takası yapmaları "parakende barter", üreticilerin, toptancıların ve distribütörlerin stoklarında kalan malları barter ortak pazarlarında değerlendirdikleri durum "toptan barter" ve karşılıklı olarak ülkelerin ve farklı ülkelerin barter şirketlerinin yaptıkları büyük işlemler ise "uluslararası barter" olarak adlandırılmaktadır⁹.

Son olarak, barter sistemi sadece şirketlerin kullanabilecekleri bir sistem olmasının yanı sıra

⁵ Müge TAN; "Barter Sistemi ve Sistemin Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu", http://www.kobiline.com/docs/AA-Tax/article/barter_sist.doc, 26.09.2008.

⁶ Selahattin GÖKMEN; **a.g.m.**, S.180, Eylül 2003, s. 37.

⁷ Selahattin GÖKMEN; "Barter Sistemi, Sistemin İşleyişi ile Bu Sistemde Kullanılan Barter Çeklerinin 6183 Sayılı Kanun Karşısındaki Durumu", **Vergi Sorunları Dergisi**, S. 201, Haziran 2005, s. 65.

⁸ Selahattin GÖKMEN; **a.g.m.**, S. 201, Haziran 2005, s. 67.

⁹ M. Sırrı ŞİMŞEK; **a.g.e.**, s. 29-30.

bireysel olarak kullanım olanakları da sunmaktadır. Öyle ki; barter aracı kurumları olan Barter-Ring şirketlerine üye olan firmaların çalışanlarının firmaları tarafından dağıtılan barter çekleri sayesinde sistem üyesi olan firmalardan alışveriş yapabilmekte, bir anlamda plastik para olarak nitelendirilen banka ve kredi kartlarının işlevlerini görmekte ve faizsiz kredi imkânı sağlamaktadır¹⁰.

2.1- Sistemin Avantajları ve Sakıncaları

Barter sistemi işleyiş esasları ve yapısı itibarıyla firmalar için farklı avantajlar ortaya çıkarmaktadır. Öyle ki;

- Sisteme dahil olan firmalar nakit kullanmadan ürünleri alabilirler.

- Barter sisteminde firmalar tahsilat garantisi sağlamış olmaktadır.

- Barter şirketleri üyelerine gerek vadesi gerekse faiz oranları ile cazip bir kredi imkânı sunmaktadır. 12 aya kadar faizsiz kredi imkânı sağlamaktadır.

- İşletmelerin reklam giderlerini azaltıcı etkisi bulunmaktadır. Barter sistemine üye firmalar, sistemin iletişim ağı sayesinde ürünlerinin reklam ve tanıtımlarını ek bir maliyete katlanmadan yapabilmektedirler.

- Firmalara stoklarını eritme imkânı sağlamaktadır. Böylece atıl kapasiteler kullanılabilir. Böylece atıl kapasiteler kullanılabilir.

- Sisteme daha fazla ürün arz edebilmek gayesi firmaları atıl kapasitelerini harekete geçirmek, kaynaklarını etkin kullanmak ve daha fazla üretimde bulunmak konusunda motive etmektedir.

- Sisteme üye olan firmalar mevcut pazarlama faaliyetlerinin yanı sıra sisteme üye olan diğer firmalara ulaşmak suretiyle pazar potansiyellerini genişletirler. Bu bağlamda daha fazla müşteri daha fazla satış imkânını doğurmakla birlikte

hasılatlarını da artırmaktadırlar. Firmaların hasılatlarının artması ve sektörel olarak güçlenmeleri neticesinde rekabet gücünü artırıcı etkisi söz konusu olmaktadır.

- Sistem firmalara işgücü ve zaman tasarrufu sağlamaktadır.

- Barter sistemi küçük ve orta ölçekli işletmeler için yurtiçi ve yurtdışı firmalara ulaşım olanaklarını kolaylaştırmaktadır. Böylece dış ticaret işlemleri daha hızlı, kolay ve güvenilir olarak yapılmaktadır. Diğer taraftan firmaların ihracat potansiyellerini güçlendirmekte, firma bazında olduğu kadar ülke ekonomisinde olumlu katkılar yapmaktadır.

- Barter sistemi nakit ihtiyaçlarının karşılanmasında ortaya çıkacak faiz ödemelerinin önüne geçerek tasarruf imkânı sağlamaktadır.

- Barter ortak pazarı, firmaların birlikteliklerini ve işbirliklerini artırmak suretiyle yeni açılımlarda bulunmalarını sağlamakta, firmaların ticaret ufkunu genişletmektedir.

- Sistem pazarlama ve satışı problem olmaktan çıkardığından dolayı istihdam sürecine katkı sağlamaktadır.

Barter sisteminin yukarıda kısaca belirtilen avantajlarının yanı sıra bir takım sakıncaları da bulunmaktadır. Şöyle ki;

- Verilen mal ve hizmete karşılık olarak sistemde talep edilen mal ve hizmetin bulunmaması halinde, talebin dışarıdan temin edilmesi ihtiyacı istenilen fiyat ve kaliteye ulaşma konusunda firmaları olumsuz etkileyebilmektedir.

- Mal teslimlerinde yaşanabilecek gecikmeler firmaları zor durumda bırakabilmektedir.

- Özellikle spekülatif dalgalanmalardan çok etkilenen mallarda, malın kısa sürede tedarik

¹⁰ Selahattin GÖKMEN; **a.g.m.**, S.180, Eylül 2003, s. 31.

edilememesi durumunda fiyat yükselmelerinin olumsuz etkisi firmalara doğrudan yansiyabilmektedir¹¹.

- Barter işleminde mal teslimatlarının eş zamanlı olmamasından dolayı, taraflardan birinin mal teslimatını uzun süre geciktirmesi, karşı tarafı mağdur edebilir. Dolayısıyla önce mal teslim eden taraf, karşı tarafa kredi açmış durumuna düşmektedir¹².

- Barter sistemine üye olan işletmeler ürünlerini piyasa fiyatından daha yüksek bir fiyatla satamaz. Bu durum daha fazla kâr edebilme olanağını kısıtlamaktadır.

- Barter sisteminin işleyişi kanuni bir zemine oturtulmamıştır. Sistemde çıkan sorunların çeşitli kanun hükümlerine göre doldurulmaya çalışılması sistemin en önemli eksikliğini oluşturmaktadır.

- Barter kuruluşlarınca hem alıcıdan hem satıcıdan alınan komisyonlar, özellikle düşük kar marjıyla satılan mallarda, ilave maliyet unsuru olarak düşünülebilir¹³.

2.2- Dünyada ve Türkiye’de Barter

Paranın icadından önce ortaya çıkan takas sisteminin alt yapısını oluşturduğu ve takasın modern ve organize olmuş biçimi olan barter sistemi, 1929 ekonomik buhranından sonra piyasalarda yaşanan aksaklıklar neticesinde ortaya çıkan arz fazlasının, stokların artışı ve nakit sıkıntısını gündeme getirmesiyle birlikte, ilk barter organizasyonları ortaya çıkmaya başlamıştır. Daha sonra 1960’lı yıllardan itibaren özellikle ABD’de yaygınlaşmaya başlayan barter uygulamaları,

bugün itibariyle gelişmiş ve yaygınlaşmış bir ticaret yöntemi olmuştur.

Günümüzde dünya genelinde barter, bir endüstri haline gelmiştir. Uygulamada en başarılı örneklerin ABD’de bulunduğu görülmektedir. Öyle ki, her eyalette, her şehirde bir barter şirketi bulunmaktadır. Küçük ölçekli barter şirketleri olduğu gibi, uluslararası piyasalarda işlem yapan ve 30 bin üye ile çalışan barter şirketleri de bulunmaktadır. ABD’de faaliyet gösteren barter şirketlerinin, diğer ülkelerdeki barter şirketlerinden en büyük farkı sistemden alım yapan borçlu firmanın her ay için belirli oranda faiz ödemesidir. Üyelerin borçlarını kısa sürede ödemeleri için bu şekilde zorlanmaktadır. ABD’deki barter şirketleri birer ticaret şirketi olarak kurulmakta ve ticaret kanunları içerisinde faaliyetlerini sürdürmektedirler. Avrupa’daki barter şirketleri ise Amerika’daki uygulamalardan farklı bir yaklaşım içerisindedirler. Barter işini bir enformasyon bankacılığı olarak yapan Avrupalı barter şirketlerinin temel amacı firmaları bu sisteme üye yapmaktır. Firmaları sisteme üye yaptıktan sonra sistemi kullanmalarına zaman ve emek harcamayan barter şirketleri tüm bunları firmaların kendisinden beklemektedir. Bunun için de çoğu barter şirketi firmalardan sadece üyelik ücreti almakta, yapılan işlemlerinden komisyon almamaktadır. Bir diğer örnek olarak Japonya’daki barter şirketlerinin, diğer gelişmiş ülkelerle karşılaştırıldığında, barter ile ticareti çok farklı bir yorumla yaptıkları görülmektedir. Öncelikle Japonya’da barter şirketi sayısı azdır ve en önemlisi çok güçlü finans kaynaklarına sahiptirler. Büyük organizasyonlar ile

¹¹ <http://www.fatih.edu.tr/~ahgungormus/altsayfa/fyazi.html>, 08.09.2008.

¹² Azzem ÖZKAN; “Barter İşlemleri ve Muhasebe Uygulamaları”, *Erciyes Üniversitesi İİBF Fakülte Dergisi*, S. 18, Ocak-Haziran 2002, s.8, <http://iibf.erciyes.edu.tr/akademik/aozkan/barter.pdf>, 25.09.2008.

¹³ Azzem ÖZKAN; *a.g.m.*, s.9.

örgütlenmekte, firmalara çok zengin hizmet portföyü sunmaktadırlar. Firmaların hem satın alma bölümleri, hem de satış departmanları gibi çalışabilmekte, kendi fonları ile finansmanlarını sağlayabilmektedirler. Bunların dışında, teknoloji, pazarlama, üretim, yönetim konularında profesyonel uzman kadroları ile üye firmaların taleplerini karşılamaktadırlar. Genel olarak barter sisteminin gelişmiş ülkelerdeki uygulamaları dikkate alındığında, bir stok yönetim sistemi olarak kullanıldığı görülmektedir. İhtiyaçların karşılanması için finansman bulmada ve ürünlerin satılması için pazara ulaşmada çok geniş imkânlar sağlayan barter, etkili pazarlama sistemi olarak kullanılmaktadır¹⁴.

Türkiye’de ise barter sistemi son yıllarda gelişmeye başlayan ve özellikle nakit sıkıntısı çeken, küçük ve orta ölçekli işletmelerin üye oldukları bir ticaret yöntemidir. Sistemde çok sayıda olmamakla birlikte belli başlı barter şirketleri hizmet vermektedir. Türkiye’de farklı sektörlerde barter uygulamalarına rastlanmakla birlikte; inşaat, gayrimenkul, medya, gıda, sigorta, tekstil gibi pek çok mal ve hizmet sektöründe barter kuruluşları hizmet vermektedir. Özellikle finansman ihtiyaçlarını karşılamada yaşanan zorluklar, global ekonominin ve ülke ekonomisinin içinde bulunduğu durum ve olası bir durgunluk döneminin yaşanma olasılığı, barter sisteminin avantajlarını dikkate aldığımızda önümüzdeki yıllarda tercih edilen bir ticaret yöntemi olacağını ortaya koymaktadır.

3- BARTER SİSTEMİNİN HUKUKİ BOYUTU

Barter sistemi ile ilgili kapsamlı bir kanuni düzenleme olmamakla birlikte uygulamanın ihtiyaç duyduğu hukuki zemin Türk Ticaret Kanunu ve Borçlar Kanunu hükümlerine dayanmakta, bu şekilde hukuki boşluk doldurulmaya çalışılmaktadır.

Barter sisteminin işleyişinde bahsedildiği üzere barter şirketleri ile üye firmalar ile yapılan sözleşmeler Borçlar Kanunu hükümlerine göre değerlendirilmektedir. Bir başka ifade ile barter sözleşmeleri kanunlarda açıkça ifade edilmiş bir sözleşme tipi değildir. Üyelik sözleşmeleri içerikleri açısından bir vekalet sözleşmesi, kefalet sözleşmesi, cari hesap sözleşmesi, alacağın temliki, üçüncü kişinin edimini taahhüt şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu açıdan barter sözleşmeleri atipik bir sözleşme olarak ifade edilebilecektir¹⁵. Ayrıca, barter organizasyonunda üyelerin sistem içerisinde arz veya talep ettikleri mal veya hizmetler barter organizasyonuna sunulmakta, barter şirketi üyelerin karşılıklı olarak mal veya hizmet teslimini sağlamakta, teslim veya hizmet ifalarına aracılık etmektedir. Bu doğrultuda barter ticaretinde zincirleme akidin varlığından bahsedilebilmektedir¹⁶.

Ticaret Kanunu açısından ise barter işlemleri, takas ve komisyon açısından ele alınmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Borçlar Kanunu’nun takas ile ilgili hükümleri de barter sisteminin hukuki altyapısına ışık tutmaktadır. Sistemin muhasebeleştirilmesinde genel kabul görmüş standart ve uygulamalar ihtiyacı karşılamaktadır.

¹⁴ <http://www.rantbarter.com/dunyadabarter.php>, 11.10.2008.

¹⁵ Azzem ÖZKAN; **a.g.m.**, s. 10.

¹⁶ Mehmet ERKAN; “Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Barter’in Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu”, **Vergi Dünyası Dergisi**, S. 225, Mayıs 2000, s. 101.

Bununla birlikte yürürlükteki kanunların hukuki boşluğu doldurmakta yetersiz kaldığı, özellikle yurtdışı barter hizmetlerinde eksiklik daha da hissedilmektedir. Bu durum başka ülkelerde ki barter şirketleri ile sistem üzerinden anlaşmalar yapmayı ve ticareti kısıtlamaktadır. Özellikle dış ticaret mevzuatında barter işlemleriyle ilgili olarak geniş düzenlemelere yer verilmesi gerekmektedir¹⁷. Diğer taraftan Türk Ticaret Kanunu ve ilgili mevzuatta barter sisteminin sağlam hukuki zemine oturtulması kaçınılmaz bir zorunluluktur.

4- BARTER SİSTEMİNİN VERGİLENDİRİLMESİ

Gelir Vergisi Kanunu'nun 37. maddesi uyarınca "her türlü ticari ve sınai faaliyetlerden doğan kazançlar ticari kazançtır" şeklinde ticari kazancın tanımı yapılmıştır. Bununla birlikte Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinin 2. fıkrası uyarınca "kurum kazancı, gelir vergisinin konusuna giren gelir unsurlarından oluşur" ifadesi ile ticari kazanç hükümleri her iki kanunda da içi içe geçmiştir. Bu doğrultuda gerek üye firmaların gerekse barter firmasının barter işlemlerine konu faaliyetlerinden elde ettikleri gelirler ticari kazanç olarak nitelendirilmekte ve gelir ya da kurumlar vergisine tabi olmaktadır. Diğer taraftan barter sistemine üye olan firmaların, üyelikleri karşılığında barter firmalarına ödedikleri komisyon ve aidatları ticari kazancın tespitinde gider olarak yazabilmektedirler.

Barter sisteminde tarafların ticari kazanç elde etmelerinden dolayı, ticari faaliyetleri neticesinde yaptıkları her tür mal ve hizmet teslimleri KDV'nin konusuna girmekte ve KDV'ye tabi olmaktadır.

Barter sistemi takastan ziyade mal teslim ve hizmet ifasının karşılıklı olarak diğer tarafa sunulması biçimiyle trampaya benzemektedir. KDV Kanunu 2. maddesi 5. fıkrasına göre trampanın iki ayrı teslim hükmünde olduğu belirtilmiştir. Diğer taraftan 4. maddenin 2. fıkrası uyarınca bir hizmet karşılığının bir mal veya diğer hizmet olması halinde her birinin ayrı işlem olacağı belirtilmiştir. Bu doğrultuda barter işlemlerinde üyeler arasında gerçekleşen işlemlerin mahiyeti ilgili maddelerin ifade ettiği biçimde gerçekleştiğinde bu doğrultuda vergilendirilecektir. Ayrıca barter firmasının üyelerden tahsil ettiği komisyon ve aidatlar da KDV'ye tabi olarak vergilendirilmektedir.

Vergi Usul Kanunu uyarınca defter, kayıt ve belgelerin kayıt düzenleri, muhafaza ve ibraz yükümlülükleri belirtilmiştir. Bu doğrultuda barter firmasının üye işletmelerin VUK uyarınca tutması ve düzenlemesi zorunlu defter ve belgeler bulunmakta ve VUK esasları barter firmaları için de geçerli olmaktadır.

Barter işlemleri damga vergisi açısından değerlendirildiğinde; yapılan üyelik sözleşmeleri ve ek sözleşmeler, düzenlenen kefalet sözleşmeleri verginin konusuna girdiğinden dolayı damga vergisine tabi olmaktadır.

Barter ile ticaretin yaygınlaşmasıyla birlikte uluslararası ticarete de barter sisteminin tercih edilmesi, bir anlamda barter sisteminin küreselleşmesi neticesinde; özellikle yabancı ülkelerde faaliyette bulunan firmalardan barter sistemi ile teslim konusu malın T.C. gümrük hattından geçerek alınması halinde gümrük vergisi, gümrük yükümlülüğünün doğduğu tarihte yürürlükte olan gümrük tarifesine göre hesaplanarak ödenmektedir.

¹⁷ M. Sırrı ŞİMŞEK; a.g.e., s. 216.

Son olarak 6183 sayılı Kanun kapsamında değerlendirildiğinde amme borçlusu olan mükelleflerin barter sisteminden alacakları bulunmaları durumunda 6183 sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkında Kanun'un 79. maddesi olan üçüncü şahıslardaki menkul malların, alacak ve hakların haczinin düzenlenmesine göre sistemdeki alacağa haciz konularak amme alacağı tahsil edilebilecektir.

5- SONUÇ

Küresel krizin ortaya çıkardığı etkilerle birlikte ekonomik şartların daha da ağırlaştığı ve ekonominin durgunluk içerisine sürüklendiği bir dönem içerisinde olduğumuzdan hareketle, işletmeler için alternatif bir ticaret yöntemi olan barter; işletmelerin varlıklarını sürdürebilmeleri ve krize direnç gösterebilmelerini sağlayacak yöntemlerden birisi olmaktadır.

Barter şirketlerinin birçoğunun anonim şirket şeklinde yapılandığı görülmektedir. Barter işlemleri üzerinden alınan komisyon ve yıllık üyelik bedellerinin yüksekliği gözönüne alındığında, barter kuruluşlarının kooperatif şeklinde organize olmaları daha uygun olacaktır. Çünkü kooperatif biçimindeki yapılanmanın mantığına uygun olarak, üyelerin karşılıklı yardımlaşmasını sağlamak ve menfaatlerini korumak ülkemizde yeni yeni gelişmeye başlayan sistem içinde için rasyonel bir eğilim olacaktır¹⁸.

Barter sisteminin yararları dikkate alındığında, özellikle ülke ekonomisinin itici gücü olan KOBİ'lerin rekabet edebilme kabiliyetlerine ve piyasa şartlarına karşı dirençlerine olumlu katkılarını düşündüğümüzde, gelecek yıllarda Türkiye'de barter sisteminin yaygınlaşan, gelişen ve

tercih edilen bir ticaret sistemi olacağını söyleyebiliriz. Bu açıdan, mevcut itibariyle hukuki altyapıdan yoksun olan barter sisteminin kendine özgü bir mevzuata kavuşturulması, bu durumun siyasal karar alma mekanizmalarınca dikkate alınması kaçınılmaz olarak karşımıza çıkmaktadır. Özellikle şu an gündemde olan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı, kanunlaşmadan önce hukuki bir düzenleme bekleyen sistemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek biçimde gözden geçirilmelidir. Diğer taraftan ilgili diğer kanunlarda da düzenlemelere gidilmesi sistemin verimliliği ve ekonomiye katkısı açısından oldukça önemli gözükmektedir.

KAYNAKÇA

Azzem ÖZKAN; "Barter İşlemleri ve Muhasebe Uygulamaları", **Erciyes Üniversitesi İİBF Fakülte Dergisi**, S. 18, Ocak-Haziran 2002, s.7, <http://iibf.erciyes.edu.tr/akademik/aozkan/barter.pdf>, 25.09.2008.

ERKAN Mehmet; "Yeni Bir Finansman Aracı Olarak Barter'in Vergi Hukuku Karşısındaki Durumu", **Vergi Dünyası Dergisi**, S. 225, Mayıs 2000.

<http://www.fatih.edu.tr/~ahgungormus/altsayfa/fyazi.html>, 08.09.2008.

GÖKMEN Selahattin; "Barter Sistemi ve Türkiye Uygulaması", **Vergi Sorunları Dergisi**, S.180, Eylül 2003.

GÖKMEN Selahattin; "Barter Sistemi, Sistemin İşleyişi ile Bu Sistemde Kullanılan Barter Çeklerinin 6183 Sayılı Kanun Karşısındaki Durumu", **Vergi Sorunları Dergisi**, S. 201, Haziran 2005.

¹⁸ Azzem ÖZKAN; **a.g.m.**, s. 20.

GWARTNEY James D. – STROUP Richard L.;

Temel Ekonomi, Çeviren: Yıldırım Arsan, Liberte Yayınları, 2. Baskı, 1999.

<http://www.rantbarter.com/dunyadabar-ter.php>, 11.10.2008.

ŞİMŞEK M. Sırrı; **Parasız Ticaret Barter**, Türk Barter Yayınları, İstanbul 2004.

TAN Müge; "Barter Sistemi ve Sistemin Vergi Kanunları Karşısındaki Durumu", http://www.kobiline.com/docs/AATax/article/barter_sist.doc, 26.09.2008.

<http://www.turkbarter.com/126.aspx>, 26.09.2008.

UÇMA Tuğba – KÖROĞLU Çağrı; "Çağdaş Finans Tekniklerinden Barter Tekniği ve Turizm Sektöründe Uygulaması", **Mevzuat Dergisi**, S. 98, Ocak 2006,

<http://www.mevzuatdergisi.com/2006/01a/02.htm>, 09.10.2008.